

COPIIUL MEU VA DEPUNE MĂRTURII

CNPAC

Informații și sfaturi pentru părinți, tutori și
alte persoane care însoțesc copiii
ce depun mărturii

PROCURATURA
GENERALĂ

Copilul meu va depune mărturii

*Informații și sfaturi pentru părinți, tutori și
alte persoane care însoțesc copiii ce depun mărturii*

Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copil (CNPAC)

Str. Calea Ieșilor 61/2, Chișinău, MD 2069

Tel. 022 75-88-06;

E-mail: office@cnpac.org.md; ajutauncopil@cnpac.org.md

www.cnpac.org.md

Broșura „Copilul meu va depune mărturii” este elaborată de Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii în cadrul proiectului „Interviewarea structurată a copiilor victime-martori din R. Moldova” și este o versiune adaptată a broșurii „Copilul meu va depune mărturii în judecată” care a fost elaborată de CNPAC în parteneriat cu Fundația „Nobody’s Children” (Polonia), în cadrul campaniei „Copilul este martor cu nevoi speciale”, în 2012.

La elaborarea broșurii au contribuit:

Daniela Simboteanu, președinte CNPAC

Diana Teberneac, jurist CNPAC

Adelina Sochircă, coordonator comunicare CNPAC

„Producerea acestei publicații a fost posibilă datorită suportului generos din partea poporului american prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltarea Internațională (USAID), în cadrul Programului de Consolidare a Instituțiilor Statului de Drept (ROLISP). Conținutul acestui material ține de responsabilitatea A.O. CNPAC și nu reflectă în mod necesar viziunea ROLISP, USAID sau a Guvernului Statelor Unite.”

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Rule of Law Institutional
Strengthening Program (ROLISP)

Apărut 2015, Chișinău

Copyright © 2003 Fundația „Nobody’s Children” (Polonia)

Copyright © 2012 Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii

Copyright © 2015 Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii

Tipar: Casa Editorial-Poligrafică «Bons Offices»

Această broșură este despre...

Broșura „Copilul meu va depune mărturii” prezintă câteva recomandări practice pentru părinți, care va ajuta copilul să se simtă mai sigur atunci când va depune mărturii într-o cauză penală.

Copiii pot fi solicitați să se prezinte în fața organelor de urmărire penală și instanțelor de judecată pentru a comunica și a răspunde la întrebări referitoare la circumstanțele pe care le cunosc într-o cauză penală, fie din motivul că sunt victime, fie - martori ai infracțiunii cercetate. Unii copii reușesc să se descurce fără dificultate în rolul de martor, însă, pentru alții această situație este deosebit de stresantă. Acești copii pot avea sentimentul că au comis ceva grav și ar putea avea nevoie de ajutorul tău.

Citind conținutul acestei broșuri, vei descoperi unele sugestii despre cum să-ți stăpânești neliniștile în asemenea situații. Informațiile despre acțiunile pe care poți să le întreprinzi în cadrul procedurilor legale te vor ajuta să-ți protejezi mai bine copilul.

Este important!

Copilul care depune mărturii trebuie să povestească cu propriile cuvinte despre cele întâmplate. Atunci când ajuți copilul să se pregătească pentru a depune mărturii la poliție, procuratură sau în fața instanței de judecată, nu-l învăța să-și memoreze din timp răspunsurile. Există riscul ca mărturiile lui să nu fie luate în considerație, dacă copilul va crea impresia că a învățat răspunsurile pe de rost, iar ceea ce spune pare să nu fie adevărat.

Cuprins:

1. Cum poți să-ți ajuți copilul?	5
2. Copilul meu va fi audiat într-o cauză penală. Unde? Când? Cum?	6
3. Copilul meu va depune mărturii. Ce trebuie să-i spun pentru a-l susține?	7
4. Am impresia că copilul meu este deprimat și îngrijorat. Cum trebuie să vorbesc cu el?	7
5. Copilul meu se comportă altfel decât de obicei. Acest lucru poate fi cauzat de apropierea audierii?	8
6. Mă îngrijorează starea copilului meu. Ar putea beneficia de asistență specializată înainte de desfășurarea audierii?.....	9
7. Această situație este dificilă pentru mine. Pot, în calitate de părinte (tutore), să beneficiaz de ajutor?..	9
8. Ce se întâmplă înainte de audiere?.....	10
9. În ce mod pot interveni în procesul de examinare a cauzei penale care se referă la copilul meu?.....	10
10. Cum are loc transmiterea și examinarea cauzei penale în instanța de judecată?	12
11. Este mai bine să povestim copilului din timp despre participarea la audiere?	13
12. Va trebui să merg împreună cu copilul la audiere?.....	13
13. Ce se va întâmpla la audiere?	14
14. Este obligatorie mărturia copilului meu în examinarea cauzei penale?.....	15
15. Ce se va întâmpla la sfârșitul audierii?	15
16. Care este rezultatul procesului?.....	15

1. Cum poți să-ți ajuți copilul?

Dacă copilul tău a fost victimă sau martor al violenței, te poți adresa la Inspectoratul de poliție, Procuratură sau poți să suni la **Telefonul Copilului 116 111** și vei obține informații referitoare la instituțiile amplasate în nemijlocita apropiere de regiunea în care locuiești, care se ocupă de problemele violenței în familie sau de protecția copiilor abuzați. Colaboratorii instituțiilor respective sunt inițiați în procedurile legale cu caracter obligatoriu, cunosc obligațiile martorilor, victimelor și drepturile părinților, ai căror copii sunt implicați în procesele penale.

De asemenea, poți să apelezi la numărul de telefon **022 75 88 06** și să ceri sfatul unui specialist din cadrul Centrului Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (A.O. CNPAC), organizație care oferă ajutor copiilor victime ale diverselor forme de abuz.

Este bine să știi!

- **Copilul martor** este persoana care posedă informații cu privire la o circumstanță care urmează să fie constatată în cauza penală (de ex.: copilul a văzut sau a auzit ceva important, copilul știe unele detalii despre un eveniment care i s-a întâmplat lui sau altora etc.).
- **Copilul este victimă** atunci când prin infracțiune i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale.
- În cazul în care, copilului victimă i-a fost cauzat prin infracțiune un prejudiciu (o pagubă morală, fizică sau materială care poate fi evaluată în expresie bănească), el va fi considerat, în același timp, printr-un act al ofițerului de urmărire penală/procurorului și **parte vătămată**, chiar în lipsa acordului copilului. Se recomandă, totuși, în calitate de reprezentant legal al copilului, să ceri recunoașterea copilului în calitate de parte vătămată și de parte civilă.
- Copilului victimă îi este recunoscută calitatea de **parte civilă**, de asemenea, printr-un act al ofițerului de urmărire penală/procurorului sau a instanței de judecată, atunci când acestuia i-a fost cauzat un prejudiciu material sau moral. Totodată, această calitate îi este recunoscută când depui acțiunea civilă - solicitarea privind recuperarea prejudiciului. Pentru aceasta, în perioada desfășurării procesului penal, trebuie să depui o cerere scrisă la organul de urmărire penală care cercetează cazul sau, ulterior, direct în instanța de judecată. Totodată, poți indica în cerere mărimea prejudiciului care urmează să fie încasat de la inculpat. În plus, poți solicita organului de urmărire penală să întreprindă și măsuri pentru a asigura repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune (să ridice bunurile de la acuzat, să sechestreze bunurile acestuia etc.).
- **Reprezentantul legal** al victimei / părții vătămate / părții civile sunt părinții, înfietorii, tutorii sau curatorii, care reprezintă în procesul penal interesele copiilor participanți la proces.
- Persoana care i-a cauzat copilului suferințe fizice, materiale sau morale are calități diferite în dependență de fazele de examinare a cauzei penale. Astfel, la etapa de urmărire penală este *bănuț* de săvârșirea faptei prejudiciabile, adică de săvârșirea infracțiunii, ulterior, aceasta are calitatea de *învinuit*, apoi, la etapa de judecare când dosarul se examinează în instanța de judecată, aceasta are calitatea de *inculpat*, iar atunci când este pronunțată o sentință de condamnare – *condamnat*.

2. Copilul meu va fi audiat într-o cauză penală. Unde? Când? Cum?

- **Condiții generale.** Legislația procesual penală prevede că partea vătămată și martorul sunt audiați în aceleași condiții. Copiii victime/martori ai diferitor infracțiuni pot fi audiați la etapa de urmărire penală de către ofițerul de urmărire penală sau de către procuror. De asemenea, ei pot fi citați, ulterior, pentru a fi audiați în instanță la etapa de judecare a cauzei. În perioada urmăririi penale, copilul va fi audiat de către ofițerul de urmărire penală din inspectoratul de poliție sau de către procuror în sediul procuraturii sau poliției. Ulterior, copilul va fi invitat să dea mărturie în instanța de judecată.
- **Condiții speciale.** Condițiile speciale se referă doar la anumite tipuri de infracțiuni. Astfel, în cazul copiilor cu vârsta de până la 14 ani, victime sau martori ai infracțiunilor cu caracter sexual, traficului de copii sau violenței în familie, legislația prevede audierea acestora în condiții speciale. **Audierea în condiții speciale** presupune realizarea doar a unei audieri, la faza de urmărire penală, care urmează să fie înregistrată pe suport audio/video, iar, ulterior, pe parcursul examinării dosarului va fi vizualizată fără a fi necesară audierea repetată a copilului.

Condițiile speciale de audiere presupun o abordare specială a copilului victimă/martor al infracțiunilor într-un spațiu special amenajat. Spațiul special amenajat reprezintă o combinație de două camere - **camera de audiere și camera de vizualizare.**

- În camera de audiere se află doar **copilul și intervievatorul** - o persoană special instruită pentru a întreține discuția prietenoasă cu acesta.
- În camera de vizualizare se află părintele, în calitate de reprezentant legal al copilului, împreună cu ceilalți participanți la proces (judecătorul de instrucție, procurorul, avocatul bănuțului/învinuțului, psihologul) care vor putea urmări în timp real ceea ce se petrece în camera de audiere. De asemenea, se vor putea face obiecții și se vor putea adresa întrebări prin intermediul judecătorului de instrucție.

Audierea în condiții speciale se deosebește de audierea în condiții generale prin faptul că ea se realizează asemeni unei ședințe de judecată. Mărturiile copilului sunt înregistrate prin intermediul mijloacelor audio/video pe suport informațional (CD) și sunt consemnate într-un proces-verbal. CD-ul cu înregistrarea mărturiilor copilului se păstrează la judecătorul de instrucție, iar o copie a acestuia la materialele dosarului penal.

Pe parcursul examinării cauzei penale, ori de câte ori apare necesitatea ca procurorul, judecătorul, avocatul sau o altă parte pe dosar, să facă cunoștință cu declarațiile copilului se vizualizează CD-ul care conține mărturiile înregistrate la audiere. În așa fel, nu mai este necesar să fie audiat repetat copilul, deoarece declarațiile înregistrate au calitatea de probă în cadrul dosarului penal, inclusiv pentru instanța de judecată.

Realizarea audierii copilului în condiții speciale scutește copilul de traume emoționale adiționale și revictimizare.

Chiar dacă în legislație este menționat că în condiții speciale se audiază copiii victime ale anumitor categorii de infracțiuni, în calitate de reprezentant legal poți să te adresezi procurorului cu solicitarea ca și copilul tău să fie audiat o singură dată, indiferent dacă el este victima unui alt gen de infracțiune. Audierea trebuie să se desfășoare în cel mai scurt timp de la momentul declarării la organele de drept despre săvârșirea infracțiunii. Trebuie să știi că din punct de vedere legal, timpul audierii copilului nu poate dura mai mult de 2 ore fără întreruperi, iar în total nu poate depăși 4 ore pe zi. Cu toate acestea, nu este stabilit exact cât timp trebuie să așteptați (tu și copilul) audierea sau începutul procesului. Însă, dosarele cu participarea copiilor sunt considerate prioritare.

3. Copilul meu va depune mărturie. Ce trebuie să-i spun pentru a-l susține?

Dacă copilul a fost victimă sau martor al unei infracțiuni, poți să-l asiguri că:

- Procedează corect dacă informează organul de urmărire penală și instanța de judecată despre tot ce s-a întâmplat;
- Nu poartă nici o vină pentru ceea ce au comis alții;
- Nu face nimic rău dacă spune adevărul;
- Îndeplinește o misiune importantă și ajută instanța de judecată să ia o decizie corectă.

4. Am impresia că copilul meu este deprimat și îngrijorat. Cum trebuie să vorbesc cu el?

- Convinge copilul să vorbească cu tine despre ceea ce-l neliniștește. Este posibil ca motivele îngrijorării sale să se refere la cu totul altceva. Ascultă-ți copilul cu atenție și cu o atitudine serioasă față de neliniștea lui și încearcă să-i diminuezi sentimentul de frică. Acordă-i mai multă atenție și timp, dar nu insista, deoarece astfel l-ai face să treacă prin situații dificile.
- Respectă un regim normal al zilei, fiind că are un efect liniștitor asupra copilului. Nu planifica, în această perioadă dificilă, activități care ar schimba ritmul vieții lui (călătorii, transfer la o altă școală etc.).

Copiii care depun mărturie, în mod deosebit, se tem de:

- **Întâlnirea cu abuzatorul.** Dacă copilul va fi audiat într-o cauză penală privind infracțiunile cu caracter sexual, traficul de copii sau violența în familie și îi este frică de o eventuală întâlnire cu abuzatorul, anunță-l că el urmează să fie audiat în condiții speciale și explică-i cum se va desfășura audierea, asigurându-l că abuzatorul nu va fi prezent.

În alte cauze penale, când este planificată audierea copilului, iar acesta are frică de întâlnirea cu abuzatorul, în calitate de reprezentant legal, informează procurorul care se ocupă de instrumentarea dosarului despre aceste îngrijorări. În asemenea situații, se va examina posibilitatea audierii copilului în condiții speciale sau se va solicita audierea acestuia în instanța de judecată în lipsa inculpatului prin înlăturarea lui din sala de ședințe.

- **Greșeli.** Deoarece copilul este îngrijorat, acesta se teme să nu uite sau să nu greșească anumite fapte în relatarea sa. Copilul trebuie să asculte cu atenție fiecare întrebare și să ofere răspunsul pe care îl cunoaște. Explică-i copilului că dacă nu cunoaște un răspuns, pur și simplu trebuie să spună despre acest lucru, fiind sigur că nu va avea neplăceri. De asemenea, în cazul în care, copilul nu a înțeles o întrebare, el are dreptul să ceară repetarea acestei întrebări.
- **Pedeapsă. Deseori, copiii le este frică că vor fi pedepsiți** pentru relatarea celor întâmplate. Asigură copilul că martorul trebuie să spună doar adevărul, iar acest lucru nu este considerat ceva rău, prin urmare nu poate fi pedepsit.

De asemenea,

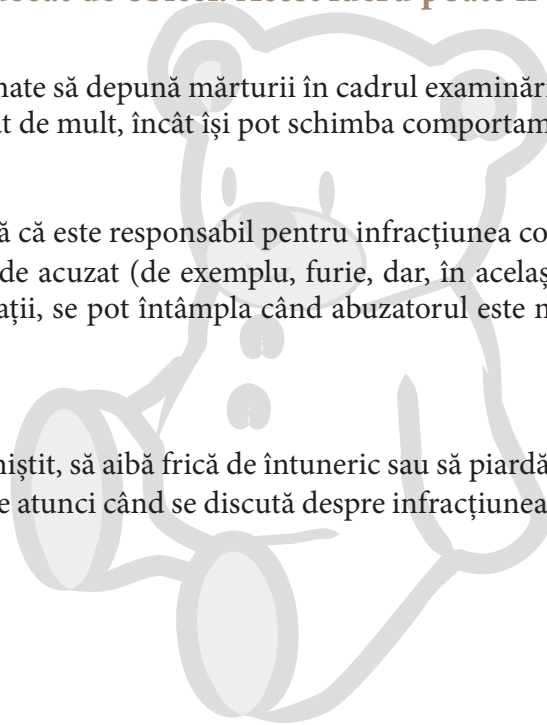
- **Informează** copilul că poate solicita în orice clipă ajutorul tău sau al persoanei care îl însoțește, ajutorul psihologului sau pedagogului care este prezent la desfășurarea acestei acțiuni.
- **Amintește-i** copilului că poate cere o pauză dacă va fi emoționat sau dacă va avea nevoie să meargă la WC.
- **Linștește-l** și spune-i că poate să nu-și facă griji dacă, anterior, nu a mărturisit tot ce știa sau dacă, acum, nu-și mai amintește anumite detalii. În unele situații, copilul poate să fie cuprins de frică sau să se piardă cu firea. Dacă observi că copilul nu se descurcă, calmează-l și spune-i judecătorului.

5. Copilul meu se comportă altfel decât de obicei. Acest lucru poate fi cauzat de apropierea ședinței de audiere?

Majoritatea persoanelor care sunt chemate să depună mărturii în cadrul examinării unui dosar penal au emoții, însă, unii copii se neliniștesc atât de mult, încât își pot schimba comportamentul.

Este posibil ca și copilul tău:

- Să se învinovățească pe sine și să creadă că este responsabil pentru infracțiunea comisă;
- Să aibă sentimente contradictorii față de acuzat (de exemplu, furie, dar, în același timp neliniște că acesta va fi condamnat). Astfel de situații, se pot întâmpla când abuzatorul este membru sau o persoană apropiată familiei;
- Să fie retras sau agresiv;
- Să fie distant și absent în ceea ce face;
- Să urineze în pat, să aibă un somn neliniștit, să aibă frică de întuneric sau să piardă pofta de mâncare;
- Să prezinte semne frecvente de neliniște atunci când se discută despre infracțiunea comisă sau despre audierea la care urmează să participe.

6. Mă îngrijorează starea copilului meu. Ar putea beneficia de asistență specializată înainte de desfășurarea audierii?

Este important: **copilul are nevoie în mod deosebit de susținerea celor apropiați.** Ca să-l înțelegi mai bine pe copil și să-l ajuți, trebuie să vorbești cu psihologul sau cu asistentul social comunitar despre situația în care se află și poate veți decide să beneficiați de asistența terapeutului sau a psihologului.

În acest caz, doar tu și copilul tău hotărâți dacă este necesară o asemenea asistență și nu poliția, procuratura sau instanța de judecată.

Totodată, trebuie să anunți instituțiile nominalizate dacă copilul solicită consiliere psihologică. Psihologul care acordă asistență copilului înainte de audiere sau în timpul acesteia poate să-l ajute să depășească etapele mai dificile ale procesului penal.

Uneori, mărturia copilului este pusă la îndoială pentru că a vizitat psihologul înainte de proces. De aceea, trebuie să informezi din start psihologul că copilul va fi audiat în calitate de victimă a infracțiunii sau în calitate de martor, pentru ca acesta să aplice **metodele de consiliere psihologică corespunzătoare.** Este important să știi că în asemenea situații, psihologul nu poate să garanteze copilului confidențialitate deplină, deoarece poate fi chemat în instanță în calitate de specialist, ca să caracterizeze copilul ori să informeze despre metodele psihoterapeutice aplicate. De asemenea, este posibil ca poliția, procuratura sau instanța de judecată, din propria inițiativă să solicite o expertiză psihologică sau psihiatrică a copilului. Asemenea expertize nu țin de recuperare, dar sunt utilizate pentru a-l cunoaște mai bine pe copil, astfel încât să fie asigurată desfășurarea eficientă a anchetei.

7. Această situație este dificilă pentru mine. Pot, în calitate de părinte (tutore), să beneficiez de ajutor?

Da, poți solicita asistență. Mulți părinți și tutori au nevoie de susținere în această perioadă. Asistentul social comunitar sau specialistul de la Direcția raională de asistență socială și protecție a familiei (în mun. Chișinău – Direcția pentru Protecția Drepturilor Copilului) poate să-ți propună diverse servicii sociale și să-și ofere susținere, inclusiv în soluționarea problemelor materiale, apărute în urma infracțiunii săvârșite împotriva copilului tău. Totodată, poți găsi și adresele punctelor de asistență psihologică pentru familie în diverse situații dificile, adresele asociațiilor obștești care oferă asistență juridică primară sau calificată în legătură cu astfel de procese.

Ai dreptul să-ți manifestezi furia, frica sau rușinea, însă nu trebuie să uiți că emoțiile sunt molipsitoare. Posibil, îți va fi dificil să-ți ascunzi în permanență emoțiile. Există riscul ca copilul tău să observe furia, enervarea sau întristarea ta și atunci ar putea să se înfricoșeze. Poate să creadă că ești supărat pe el sau că suferi din cauza lui. Încearcă să-l convingi că tu **nu-l învinuiești de nimic.**

8. Ce se întâmplă înainte de audiere?

Nimeni nu cunoaște copilul tău mai bine decât tine. Este extrem de important să transmiți organului de urmărire penală sau instanței de judecată orice informație care ar putea avea valoare în timpul depunerii mărturiilor de către copilul tău. Trebuie să faci acest lucru cât mai repede posibil, de preferat în formă scrisă.

- Informează organul de urmărire penală sau instanța de judecată despre starea psihologică a copilului și despre starea lui de sănătate sau de existența anumitor complicații. Informațiile de acest gen trebuie să fie confirmate de către specialiști: medici, psihologi ș.a.
- Informează organul de urmărire penală sau instanța de judecată dacă copilul tău urmează vreun tratament medicamentos, de care ar putea avea nevoie și în timpul audierii - de exemplu: inhalatoarele care temperează accesele de astmă.
- Informează organele competente despre dificultățile pe care copilul le are privind dicția, auzul sau văzul.

Dacă în localitatea ta nu există un spațiu special amenajat pentru audierea copiilor în condiții speciale, va fi necesar să vă deplasați în raionul vecin. Toate informațiile, inclusiv data, ora la care urmează să se desfășoare audierea le poți obține de la ofițerul de urmărire penală sau de la procuror. Important este să-ți informezi copilul despre aceste momente.

9. În ce mod pot interveni în procesul de examinare a cauzei penale care se referă la copilul meu?

Copilul nu poate să-și apere singur drepturile. În acest sens, în cadrul urmăririi penale și în instanța de judecată, copilul este reprezentat de părinți, inclusiv părinții adoptivi, tutore sau curator. Anume aceste persoane sunt împuternicite să pledeze în procesul penal, în funcție de etapele acestuia, în calitate de **reprezitanți legali ai copilului**.

Copilul victimă și tu, în calitate de reprezentant legal, la etapa urmăririi penale (înainte ca dosarul să fie transmis în instanța de judecată) **beneficiați de diverse drepturi:**

- Dreptul de a cunoaște esența bănuelii, învinuirii;
- Dreptul de a face declarații și a oferi explicații, de a prezenta documente și alte mijloace de probă pentru a fi anexate la dosarul penal;
- Dreptul de a participa la toate acțiunile ce se efectuează cu participarea copilului;
- Dreptul de a face cunoștință cu procesele-verbale ale acțiunilor procesuale la care a participat copilul, de a face obiecții asupra corectitudinii și caracterului complet al acestora, precum și de a cere completarea lor cu date care, în opinia ta, trebuie să fie menționate;

- Dreptul de a cere completarea acțiunilor procesuale (poți să formulezi propuneri referitoare la cercetarea diferitor circumstanțe, mărturie, citarea martorilor, numirea expertizelor ș.a.);
- Dreptul de a contracta / solicita un avocat pentru a beneficia de consultanță pe tot parcursul procesului penal;
- Dreptul de a solicita încasarea prejudiciilor materiale și daunelor morale care au fost cauzate prin infracțiune;
- Dreptul de a face cunoștință, după finisarea urmăririi penale, precum și în caz de încetare sau clasare a procesului penal, cu toate materialele cauzei și de a nota orice informație din dosar;
- Dreptul de a ataca deciziile luate de organul de urmărire penală sau de procuror;
- Dreptul de a participa la activitățile preparatorii (de pregătire) ale ședinței de judecată și la cercetarea judecătorească a cazului;
- Dreptul de a fi informat despre toate deciziile și hotărârile adoptate care se referă la drepturile și interesele copilului tău, de a primi gratuit, la solicitare, copii ale acestor hotărâri.
- Dreptul de a ataca hotărârile instanței de judecată etc.

Sistemul juridic prevede, în egală măsură, dreptul de a beneficia de asistența unui avocat. Poți să-ți alegi orice avocat de la barourile de avocați care să-ți acorde consultanță pe tot parcursul procesului penal. Trebuie să știi, însă, că asemenea servicii, de regulă, sunt cu plată, iar valoarea onorariului avocatului ar putea depăși capacitățile financiare ale familiei tale. Dacă nu dispui de mijloace bănești pentru a plăti avocatul, poți să ceri organului de urmărire penală sau instanței de judecată să fii asistat de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat. Pentru asistența oferită de acesta nu vei achita nici un onorariu.

Dacă copilul și familia ta ați suportat prejudicii (morale, materiale) în urma infracțiunii comise și cheltuieli materiale în legătură cu judecarea cazului (cheltuieli de transport, cazare, plăți efectuate pentru expertize, salariu mediu pentru perioada lipsită de la serviciu, plăți achitate pentru onorariul avocatului etc.) puteți înainta împotriva învinutului o acțiune civilă pentru repararea prejudiciului cauzat și restituirea cheltuielilor de judecată în cadrul aceluiași proces sau, ulterior, într-o cauză civilă separată.

În această situație, în adresa organului de urmărire penală sau instanței de judecată care cercetează cazul, va trebui depusă cererea scrisă (acțiunea civilă) cu privire la repararea prejudiciului material cauzat, inclusiv repararea daunelor morale pentru suferințele suportate. Acțiunea civilă poate fi depusă din momentul pornirii urmăririi penale până la finisarea cercetării judecătorești sau poți să optezi pentru posibilitatea legală de a înainta acțiunea civilă în ordinea procedurii civile, separat de procesul penal. Dacă a fost recunoscută calitatea de parte civilă a copilului, însă, instanța de judecată lasă acțiunea civilă fără soluționare în sentința pe care o pronunță, la fel, ai dreptul să înaintezi o asemenea acțiune într-o procedură civilă separată la judecătorie, fie la cea din raza teritorială în care aveți domiciliu sau la cea

din teritoriul unde a fost comisă infracțiunea. În asemenea situații, în acțiunea civilă trebuie să se indice argumentele de fapt și de drept, inclusiv, să se comunice despre procesul penal care se examinează sau a fost deja examinat.

În cerere, indică evaluarea în expresie bănească a prejudiciului material care a fost cauzat prin infracțiune și mărimea daunelor morale. Argumentează cum ai stabilit mărimea prejudiciului material și moral. De regulă, instanța civilă va examina cererea atunci când se va demonstra că persoanele de la care cereți acoperirea prejudiciilor materiale sau morale au comis infracțiunea.

10. Cum are loc transmiterea și examinarea cauzei penale în judecată?

Dosarul este transmis în judecată de către procurorul care a condus urmărirea penală efectuată de ofițerul de urmărire penală sau, care în unele cazuri, a efectuat de sine stătător urmărirea penală. Pe parcursul urmăririi penale (etapa până la transmiterea dosarului în instanța de judecată) este bine să te adresezi procurorului cu toate întrebările, neclaritățile și problemele care apar. În timp ce comunici cu procurorul, îl poți face mai interesat de investigația în curs. Ține minte că trebuie să te adresezi organului de urmărire penală (inspectoratul de poliție) sau procuraturii teritoriale din zona în care a fost săvârșită infracțiunea.

Dacă ai depus plângerea despre săvârșirea sau pregătirea pentru săvârșirea unei infracțiuni, organul de urmărire penală și procurorul care conduce urmărirea penală sunt obligați să te informeze despre începerea urmăririi penale sau despre refuzul începerii acesteia. Dacă nu ești de acord cu acțiunile sau inacțiunile organului de urmărire penală, poți depune o plângere la procurorul care conduce urmărirea penală sau la procurorul ierarhic superior, iar în termen de 15 zile trebuie să primești un răspuns. Plângerea urmează să fie înaintată în termen de 15 zile din momentul efectuării acțiunii sau inacțiunii, sau ai luat cunoștință cu un act. Dacă nu ești de acord cu răspunsul privind soluționarea plîngerii de către procurorul ierarhic superior, poți face contestarea la judecătorul de instrucție.

Decizia cu privire la o eventuală arestare a persoanei bănuite de comiterea infracțiunii este luată de către instanța de judecată la propunerea procurorului. În cazul în care făptașul nu a fost arestat și este părintele copilului sau o altă rudă care locuiește în același spațiu, poți să înaintezi ofițerului de urmărire penală sau procurorului o cerere privind emiterea unei ordonanțe de protecție prin care să-l înlătore pe acesta din locuința comună. Despre detaliile realizării acestor interdicții poți discuta cu ofițerul de urmărire penală sau procurorul care conduce urmărirea penală.

Procurorul, după ce adună toate probele și consideră că acestea sunt suficiente ca să confirme vinovăția făptașului în comiterea infracțiunii, întocmește rechizitoriul și înaintază dosarul pentru examinare în instanța de judecată. În calitate de reprezentant legal al copilului care a fost victimă a unei infracțiuni ai dreptul să știi dacă actul de acuzare a fost expediat către instanța de judecată. Informația referitoare la subiect o vei solicita de la ofițerul de urmărire penală sau nemijlocit de la procurorul care conduce urmărirea

rirea penală în acest dosar. Durata de timp dintre data expedierii dosarului și data începerii procesului de judecată nu poate fi stabilită cu exactitate. Despre începerea procesului vei fi informat printr-o citație expediată prin poștă. Bineînțeles, poți să contactezi cancelaria judecătorei din proprie inițiativă și să afli perioada preconizată pentru demararea procesului de examinare a dosarului.

11. Este mai bine să povestim copilului din timp despre participarea la audiere?

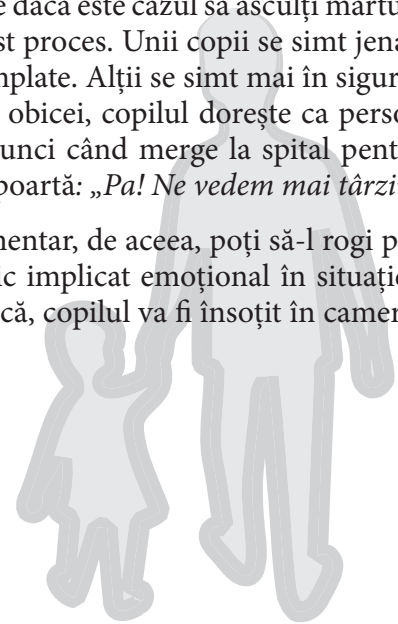
Da. Nu trebuie să surprinzi copilul cu situații neașteptate și dificile, deoarece acestea ar putea să-i intensifice starea de stres. Tu și copilul tău, în egală măsură, vă veți simți mai în siguranță, dacă veți ști din timp la ce să vă așteptați atât înainte de audiere sau ședința de judecată, cât și pe parcursul acesteia. Copilul va putea să discute cu tine despre neliniștile lui și să-ți adreseze întrebările care îl preocupă.

Cu câteva zile înainte de audiere poți solicita explicații de la procuror în cazul în care ai nevoie de mai multe informații sau ai anumite neclarități. Tu și copilul puteți merge împreună cu procurorul la judecătorie sau în camera de audiere pentru copii și, totodată, vă puteți întâlni și cu intervievatorul.

12. Va trebui să merg împreună cu copilul la audiere?

Da. Trebuie să însoțești copilul la audiere. Însă, înainte de a decide dacă este cazul să ascuți mărturiile depuse de copil, încearcă să afli ce crede el despre prezența ta la acest proces. Unii copii se simt jenați și doresc să-și protejeze părinții de descrierea amănunțită a celor întâmplate. Alții se simt mai în siguranță când părinții sunt alături de ei în timpul depunerii mărturiilor. De obicei, copilul dorește ca persoana apropiată să fie alături în situații mai complicate. Spre exemplu, atunci când merge la spital pentru o intervenție dureroasă speră că vei fi alături de el și nu-i vei spune la poartă: „Pa! Ne vedem mai târziu”.

Manifestarea emoțiilor tale pot provoca copilului un stres suplimentar, de aceea, poți să-l rogi pe un prieten sau o prietenă să te însoțească. Cineva care nu este puternic implicat emoțional în situație, vă poate ajuta enorm atât pe tine, cât și pe copilul tău. Ține minte însă că, copilul va fi însoțit în camera de audiere de către intervievator.

13. Ce se va întâmpla la audiere?

În ziua respectivă, când ajungeți la spațiul de audiere, tu și copilul veți fi întâlniți de intervievator. Ulterior, copilul împreună cu intervievatorul vor merge în camera unde se va petrece audierea.

La începutul audierii, copilului îi sunt adresate întrebări cu referire la identificarea persoanei (numele, prenumele, vârsta). El va fi informat atât despre înregistrarea audio/video a declarațiilor, despre importanța mărturiilor lui, cât și despre faptul că trebuie să spună doar adevărul. Totodată, i se va propune să adreseze întrebări sau să vorbească despre neliniștile sale, dacă le are. De asemenea, i se va spune că se poate adresa cu încredere intervievatorului, dacă în timpul depunerii mărturiilor se va simți rău, va avea nevoie să meargă la toaletă sau să bea apă.

Apoi, copilului i se va propune să povestească despre ceea ce s-a întâmplat cu el sau despre ce a văzut/a auzit în legătură cu cazul cercetat. Ulterior, intervievatorul îi va adresa întrebări, la care copilul va răspunde. Nu este grav dacă copilul nu știe sau nu-și amintește ceva, el are dreptul să-i răspundă intervievatorului „*nu știu*” sau „*nu-mi amintesc*”. Atunci când intervievatorul va epuiza întrebările sale, va cere permisiunea copilului de a face o pauză, timp în care el se poate relaxa, iar intervievatorul va lua legătura cu participanții din camera de vizualizare pentru a verifica dacă mai există careva întrebări la care copilul trebuie să răspundă.

După ce au fost adresate toate întrebările participanților și copilul a răspuns la ele acesta poate fi întrebat dacă mai are ceva important de menționat sau dacă are el vreo întrebare. Intervievatorul îi va mulțumi copilului pentru curaj și disponibilitatea de a oferi declarații. De fapt, cu aceasta audierea se va finisa, iar, tu împreună cu copilul, puteți pleca acasă.

În tot acel timp, cât copilul se află în camera de audiere, tu, în calitate de reprezentant legal, te vei afla împreună cu ceilalți participanți în camera de vizualizare, de unde vei urmări în timp real, prin intermediul tehnicii audio/video cum copilul oferă mărturiile și, în general, tot ce se petrece în camera de audiere. Dacă ai anumite observații, i le poți spune judecătorului, de asemenea, poți înainta întrebări atunci când acest lucru va fi solicitat de judecător.

Dacă audierea copilului a avut loc în condiții speciale, de regulă, în instanța de judecată este vizualizată înregistrarea audio/video, iar tu în calitate de reprezentant legal îi vei reprezenta interesele, fără ca să fie necesară prezența copilului în sala de judecată.

14. Este obligatorie mărturia copilului meu în examinarea cauzei penale?

Da. În Republica Moldova există prevederea nemijlocirii care înseamnă că instanța de judecată trebuie să cerceteze direct și să audieze martorii care au perceput personal faptele. De asemenea, nu există nici o limită asupra vârstei de la care copilul poate deveni martor. Dacă apar îndoieli vizavi de capacitatea copilului, din motivul vârstei necorespunzătoare, de a depune mărturie, procurorul, la etapa urmăririi penale sau judecătorul, la etapa procedurii judiciare, poate decide efectuarea unei expertize psihologice asupra aptitudinilor de înțelegere ale copilului. Trebuie menționat faptul că un copil (la fel ca și un om matur), care a fost victimă sau martor al unei infracțiuni comise de către un membru apropiat al familiei sale, are dreptul să refuze depunerea mărturiei, atât la urmărirea penală, cât și la judecată.

15. Ce se va întâmpla la sfârșitul audierii?

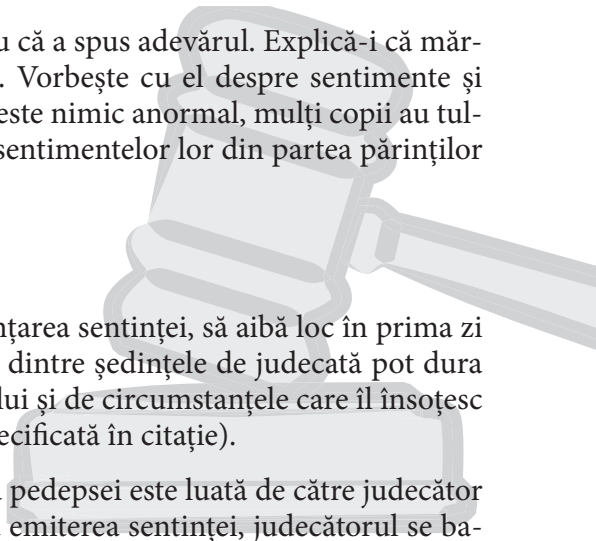
După finisarea audierii, merită să-i oferi copilului ceva care îl va calma, pentru că în astfel de zile copiii sunt foarte oboseți după procedura de depunere a mărturiilor. Nu-i promite copilului cadouri sau alte distracții pentru că „a ieșit bine” la audiere. Dacă ne referim la mărturiile depuse de copil, nu poate să existe „iese bine” sau „rău”. Laudă-l pentru că a spus adevărul despre ce s-a întâmplat și apreciază contribuția lui la rezolvarea cazului. Unii copii își asumă vina pentru sentința de condamnare emisă de instanța de judecată. Ei consideră că nu au fost „suficienți de buni” la depunerea mărturiei. Un copil care a fost citat să depună mărturie poate avea impresia că verdictul pronunțat inculpatului înseamnă că acesta a fost condamnat pentru minciună, iar aceasta poate fi foarte periculos pentru personalitatea copilului, mai ales dacă inculpatul era o persoană apropiată lui.

Asigură copilul că este important și că a procedat corect pentru că a spus adevărul. Explică-i că mărturia lui nu a influențat nicidecum decizia instanței de judecată. Vorbește cu el despre sentimente și permite-i să-și exprime atât emoțiile de furie, cât și neliniștea. Nu este nimic anormal, mulți copii au tulburări emoționale, important este ca ei să nu simtă dezaprobarea sentimentelor lor din partea părinților sau persoanelor în grija cărora se află.

16. Care este rezultatul procesului?

Există puține cazuri în care rezultatul procesului, adică pronunțarea sentinței, să aibă loc în prima zi de judecată. Procesele durează, de obicei, luni de zile, iar pauzele dintre ședințele de judecată pot dura mai mult timp. Totul depinde de gradul de complexitate al dosarului și de circumstanțele care îl însoțesc (de exemplu, se îmbolnăvește martorul și nu se prezintă la data specificată în citație).

Decizia de vinovăție sau nevinovăție a inculpatului și mărimea pedepsei este luată de către judecător sau de către un complet de judecată format din trei judecători. La emiterea sentinței, judecătorul se ba-

zează pe prevederile Codului Penal și decide asupra pedepsei în limitele sancțiunilor prevăzute pentru acest tip de infracțiuni.

După pronunțarea sentinței, condamnatul, procurorul, partea vătămată, reprezentantul legal al copilului pot depune apel, dacă nu sunt de acord cu sentința emisă de către judecător.

Dacă nu ești de acord cu sentința instanței de judecată, atunci ai la dispoziție 15 zile (începând cu ziua pronunțării sentinței) pentru a depune apelul. Dacă sentința pronunțată de judecător în sala de judecată nu conține și motivația ei, termenul de 15 zile începe din momentul în care ai primit sentința redactată cu indicarea motivelor. Termenul este strict și, prin urmare, este în interesul tău să cunoști data pronunțării sentinței și dacă ea a fost motivată imediat sau urmează să fie motivată și redactată ulterior. Aceasta o poți afla direct în sala de judecată întrebând judecătorul sau la cancelaria judecătorei. Cererea de apel o adresezi Curții de Apel din raza teritorială a judecătorei care a examinat dosarul, dar o depui, la fel ca și alte solicitări, în cancelaria instanței de judecată care a examinat cauza. Solicită în mod obligatoriu să ți se elibereze o confirmare scrisă din partea cancelariei privind primirea cererea de apel. De regulă, angajații cancelariei semnează și indică data primirii pe o copie a cererii de apel care rămâne la tine. În cererea de apel trebuie să indici dosarul la care se referă, numele persoanei condamnate, de către cine este înaintat apelul și motivele de ce nu ești de acord cu sentința.

Dacă nu ești de acord cu hotărârea Curții de apel, poți ataca decizia acesteia la Curtea Supremă de Justiție. Pentru pregătirea cererilor către instanțele ierarhic superioare, merită să apelezi la ajutorul unui avocat.

Broșura „Copilul meu va depune mărturie” prezintă câteva sfaturi practice care vor ajuta copilul să se simtă mai sigur atunci când depune mărturie într-un proces penal.

Fii ALĂTURI DE COPILUL TĂU!

- Asigură copilul că va proceda corect dacă va informa organul de urmărire penală și instanța de judecată despre tot ce s-a întâmplat.
- Informează copilul despre cum se va desfășura procesul de audiere.
- Discută cu copilul, el poate fi neliniștit în legătură cu audierea, însă nu insista, pentru că ar putea să fie și mai neliniștit.
- Amintește-i copilului că poate cere o pauză, că poate solicita în orice clipă ajutorul tău sau al persoanei care îl însoțește, ajutorul psihologului sau pedagogului.
- Fii alături de copilul tău, încurajează-l, calmează-l, susține-l!